

Z W A R S Z T A T Ó W B A D A W C Z Y C H

AGNIESZKA JERAN

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza***INTERNET JAKO NARZĘDZIE I PRZEDMIOT BADAŃ**

Internet doczekał się wielu analiz i definicji. Jeśli jest on — jak zauważa Waldemar Kuligowski (2002, s. 91) — „centralną przestrzenią najistotniejszych zmian, które dotyczą naszą teraźniejszość”, jeśli za jego przyczyną współczesne społeczeństwo możemy nazywać za Castellsem „społeczeństwem sieciowym” (2000; 2003, s. 12), a ci, którzy wolą określenie „społeczeństwo informacyjne”, widzą w nim zasadnicze narzędzie jego powstawania i kształtowania (por.: Borowski 2001; Gontarz 2001; Marciński 2001), to nie powinna dziwić liczba badań i analiz, których temat lub narzędzia są związane właśnie z nim — Siecią (siecią sieci, infrastrukturą informacyjną). Nim jednak możliwe stanie się spojrzenie na Internet okiem metodologa analizującego jego znaczenie dla badań, warto choćby najbardziej skrótowo przywołać kilka sposobów ujmowania Internetu.

Jak już wskazano, Internet ma także kilka innych nazw. Jest określany mianem Sieci, Globalnej Infrastruktury Informacyjnej czy cyberprzestrzeni. Mimo tych prostych i w większości oswojonych określeń, nie jest to obszar oswojony. Z technicznego punktu widzenia jest to właśnie Sieć sieci, czyli sieć łącząca mniejsze i większe, publiczne i prywatne sieci, obejmujące różne obszary geograficzne i społeczne. Jest też medium umożliwiającym przepływ wszelkiego rodzaju informacji — a zatem infrastrukturą. Inne spojrzenie pozwala widzieć w nim „gigantyczny hipertekst” (Suszczyński 2002, s. 529), a więc przestrzeń informacji powiązanych odsyłaczami. Internet-medium jest siecią przesyłową (komunikowania synchronicznego i asynchronicznego), a jako hipertekst jest magazynem informacji, gigantycznym chaotycznym archiwum, którego zawartość nieustannie się zmienia. W tym magazynie, po uzyskaniu dostępu, każdy może poszukiwać informacji. Cyberprzestrzeń z kolei to „społeczna przestrzeń Internetu” (Kubczak 2002), a więc jego społeczny aspekt, związany zarówno z zagadnieniami kultury, jak i komunikowania

Adres do korespondencji: jeran@amu.edu.pl

(pojawia się tu bliskość z rozumieniem Internetu jako medium) czy społeczności.

Tak zróżnicowane rozumienie Internetu pociąga za sobą bogactwo analiz i zastosowań metodologicznych. Niezbędna wydaje się tu pewna kategoryzacja, tylko w ten sposób bowiem można je ogarnąć i uporządkować. Pierwsze tego rodzaju rozróżnienie zostało zawarte w tytule niniejszej pracy. Internet można traktować jako narzędzie badań i jako ich przedmiot. Innymi słowy, można Internetu używać w badaniach i można Internet badać.

INTERNET JAKO NARZĘDZIE

Wykorzystanie Internetu jako narzędzia sprowadza się do dwóch podstawowych rodzajów zastosowań. Prostsze to dystrybucja kwestionariuszy. Z technicznego punktu widzenia może ono przyjmować bardzo różne postaci, a więc mogą to być zestawy pytań rozsyłane za pomocą poczty elektronicznej z wykorzystaniem baz adresowych (np. związanych z wybraną listą dyskusyjną czy wortalem), pobierane ze strony www kwestionariusze lub interaktywne formularze, również zamieszczane na stronie www. Wymogi stawiane tego typu kwestionariuszom są identyczne jak w przypadku „zwykłych” badań (w tzw. świecie rzeczywistym, „realu”), ich twórcy muszą się więc wystrzegać tych samych błędów, mogą natomiast występować znaczne różnice w samym zbieraniu danych — w przypadku interaktywnych formularzy dane mogą automatycznie tworzyć macierz danych, pomijany jest więc etap kodowania i wprowadzania danych z kwestionariuszy do bazy.

Można wyróżnić dwa obszary tematyczne, których mogą dotyczyć badania kwestionariuszowe przeprowadzane za pośrednictwem Internetu. Pierwszym jest sam Internet, a ściślej jego różnorodne aspekty, od komunikowania po wykorzystanie informacji. Od „prymitywnych” sond dociekających opinii odwiedzającego o zawartości strony, po rozbudowane kwestionariusze dotyczące kwestii formowania społeczności internetowych — to tylko przykładowy rozrzut tematyczny tej grupy badań. Drugi obszar to wszystko, co mieści się poza Internetem — wyliczenie tematów wymagałoby przytoczenia całej problematyki badawczej socjologii, psychologii, etnografii czy kulturoznawstwa. Innymi słowy, bez względu na temat badań można (przynajmniej teoretycznie, jaki ma to sens i jak wpływa na wyniki, to zupełnie inna kwestia) kwestionariusz ankiety umieścić w Sieci lub za jej pośrednictwem rozprawdzać. Warto jednak pamiętać o metodologicznych problemach, chociażby o braku pełnych informacji o populacji (jeśli badania mają dotyczyć internautów) czy niemożności uzyskania proceduralnej reprezentatywności próby (ze względu na problem ze stworzeniem operatu losowania). Dodatkowym problemem jest niecierpliwość internautów, którzy — przyzwyczajeni do niezwykle szybkiego dostępu do informacji — czas poświęcony na udzielanie odpowiedzi uznają za stracony (a jeśli połączenie następuje za pośrednictwem modemu, to również kosztowny),

co wymusza budowanie krótkich kwestionariuszy lub docieranie z dłuższymi badaniami do odpowiednio zmotywowanych respondentów.

Internet jest narzędziem przydatnym nie tylko do dystrybucji kwestionariuszy, ale również do prowadzenia eksperymentów i obserwacji. Wykorzystuje się tu takie jego cechy, jak możliwość kontrolowania przepływu danych (np. logowań na daną stronę, pobierania plików i ich wymiany), pozostania „niewidzialnym” (co umożliwi obserwowanie zjawisk jak zza weneckiego lustra, bez ingerowania chociażby samą obecnością badacza) czy anonimowym (co pozwala na ukryte przed badanymi moderowanie). Przykładem eksperymentu może być tworzenie „od podstaw” społeczności internetowych skupionych wokół zakładanej przez badaczy strony www (zwykle powiązanej z listą dyskusyjną, czatem czy forum), takich jak „the Tele-Garden” czy „Brainstorms” (Teszner 1999, s. 92–93). Obserwacje natomiast mogą mieć za przedmiot istniejącą społeczność internetową skupioną wokół strony www (por. np. Kapral-ska, Maksymowicz 2003, s. 130 i nast., gdzie opisano badania „sapkonautów” — społeczności zebranej wokół strony www.sapkowski.pl), listy dyskusyjnej czy czatu (np. analiza treści wypowiedzi czy moderowanie dyskusji) (Kubczak 2002; Wallace 2001). Zarówno obserwacje, jak i eksperymenty prowadzone z wykorzystaniem Sieci pozwalają na opisywanie dynamiki społeczności internetowych czy umożliwiają ich porównywanie ze społecznościami istniejącymi poza Internetem, jednak niezmiennie wywołują wątpliwości natury etycznej, związane chociażby z wykorzystywaniem wypowiedzi internautów bez ich zgody czy wiedzy, że są obiektami badań.

INTERNET JAKO PRZEDMIOT BADAŃ

Internet jest jednak nie tylko narzędziem wykorzystywanym do dystrybucji kwestionariuszy czy prowadzenia obserwacji. Bywa przede wszystkim przedmiotem badań, a charakter owych badań zależy od tego, jaki aspekt podlega analizie, o czym w pewnym sensie możemy wnioskować na podstawie nazwy, jaką Internetowi nadajemy.

Jako Sieć sieci jest Internet przedmiotem badań mających określić chociażby jego strukturę — zarówno w odniesieniu do geografii świata rzeczywistego, jak i stosowanych technologii. Pierwszy rodzaj analiz obejmuje tworzenie map domen, map użytkowników i sposobów wykorzystania Sieci czy wreszcie map przepływów informacji (Castells 2003, s. 233–273). Badania technologii mogą dotyczyć zarówno kwestii hardwareowych, jak i softwareowych, a więc mogą to być analizy jakości łącz między serwerami, ich liczby i typów oraz wykorzystywanego oprogramowania, systemów operacyjnych czy zabezpieczeń.

Uznanie Internetu za hipertekst, gigantyczne i zmienne archiwum, pozwala na analizowanie jego zasobów, a więc liczby i struktury umieszczonych w Internecie tekstów. Jest to zadanie na pierwszy rzut oka przypominające pracę Syzyfa, co uświadamia każda próba dotarcia do potrzebnych informacji przez

zadanie pytania wyszukiwarce. Warto jednak pamiętać, że każda wyszukiwarka (a ściślej jej „roboty”) nieustannie prowadzi tego rodzaju badania, indeksując nowo powstające strony www i uzupełniając informacje o wcześniej odwiedzonych, co pozwala na stworzenie bazy wyszukiwarki (to z niej pochodzą odpowiedzi na pytanie zadane wyszukiwarce przez internautę — szczegółowy opis wyszukiwania podaje np. Perykasa 2003, s. 127 i nast.). Baza taka może obejmować miliardy stron (zob. Nowakowski 2003, s. 56–57). Podobnie jak baza wyszukiwarki, katalog także zawiera wyniki badań zawartości Internetu, tym razem jednak prowadzonych przez ludzi, a nie programy typu robot. Zwykle obejmują one mniejsze liczby stron, są to jednak strony, które odnalazł i poddał weryfikacji redaktor katalogu.

Cyberprzestrzeń i medium komunikowania to dwa rozumienia Internetu bezpośrednio dotykające zagadnień społecznych, toteż dotyczące ich badania można określić mianem badań internautów, osób korzystających z komunikacyjnych możliwości Internetu oraz „żyjących” w nim. Ten obszar badań może obejmować szczególne bogactwo tematów. Poniższa ich lista zapewne nie jest kompletna:

— Charakterystyki internautów: demograficzne, społeczne czy psychologiczne; mogą to być analizy danych zarówno zbieranych w tradycyjny sposób, a więc wszelkiego rodzaju raporty informujące „kim jest internauta” (np. IPSOS 2003; Zieliński 2003), jak i z wykorzystaniem Internetu jako narzędzia dystrybucji pytań i uzyskiwania odpowiedzi.

— Analizy patologii związanych z wykorzystaniem Internetu — od zalewu niepożądanymi reklamami przez kwestię uzależnień od Internetu po problematykę pornografii czy rozpowszechniania skrajnych ideologii (nazistowskich, rasistowskich itp.).

— Badania tworzenia i funkcjonowania cybertożsamości, a ściślej problem fałszowania tożsamości (tworzenia jednej lub więcej tożsamości internetowych, niezgodnych z tożsamością ze „świata rzeczywistego”), co obejmuje z jednej strony analizę przyczyn tego zjawiska (uwarunkowanych zarówno możliwościami i ułomnościami technicznymi, jak i przesłankami natury psychicznej czy społecznej), a z drugiej jego skutki, zarówno dla fałszującego, jak i dotkniętych tym fałszerstwem.

— Problemy marginalizacji, co jest obszarem tematycznym związanym bezpośrednio z koncepcjami społeczeństwa informacyjnego, w którym informacja jest podstawowym zasobem, Internet zaś medium umożliwiającym do niej dostęp. Oznacza to, iż brak owego dostępu, z powodu braków kompetencyjnych czy technologicznych, jest zarazem czynnikiem prowadzącym do wykluczenia ze społeczeństwa. Jak to lapidarnie ujmuje Manuel Castells (2003, s. 13): „Odśnięcie od sieci jest w istocie najskuteczniejszą formą wykluczenia w naszej gospodarce i kulturze”. Innym stwierdzeniem prowokującym do badań w tym obszarze jest przewidywanie Umberta Eco (2002, s. 539–540), iż należy liczyć z podziałem społeczeństwa na trzy klasy społeczne, które różnić będzie zakres

kompetencji i dostępu: najniższą stanowiliby ci, którzy nie mają dostępu do komputerów, średnią potrafiący korzystać z niego i zasobów Internetu biernie, a najwyższą dysponujący wiedzą pozwalającą zaprzęgać komputer do analiz i odróżniać informacje cenne od bezwartościowych. Tego rodzaju stwierdzenia wymagają zarówno analiz teoretycznych, jak i długofalowych badań.

— Analiza zachowań to rozległy obszar badań cyberprzestrzeni, obejmujący przynajmniej kilka bardziej szczegółowych tematów, spośród których można wyróżnić:

— badania wykorzystania usług świadczonych w Sieci, a więc różnice i charakterystyki internautów korzystających z poczty elektronicznej, przenoszenia plików (FTP), list dyskusyjnych, komunikacji w czasie rzeczywistym (np. czat) czy stron World Wide Web;

— badania odwiedzanych stron www, a więc zarówno tematyki i charakteru informacji poszukiwanej przez określone grupy internautów (np. scharakteryzowane pod względem cech demograficznych), jak i, niejako z przeciwnego punktu widzenia, charakterystyki stałych bywalców stron o określonym charakterze (jak wspomniane badania sapkonautów);

— badania schematów poszukiwań informacji, a więc analizy narzędzi i „dróg” jakimi internauta dociera do poszukiwanej informacji; badania takie można prowadzić w schemacie eksperymentu, analizując historię (listy odwiedzanych stron), a także określając sposoby i zakres wykorzystania takich zbiorów danych, jak bazy danych, archiwa list dyskusyjnych, katalogi wyszukiwarek czy same wyszukiwarki (np. sposoby budowania zapytań);

— analizy sposobów weryfikowania uzyskiwanych informacji czy kryteria zaufania do nich (co jest bezpośrednio związane z poprzednim tematem badawczym);

— badania powodów i dynamiki skupiania się wokół określonych stron www czy list dyskusyjnych.

— Analizy cyberspołeczności, które mogą obejmować problematykę więzi społecznych w Internecie, tworzenia się ruchów społecznych, powstawania wzorów interakcji, radykalizacji wyrażanych opinii i zamykania grupy, wreszcie przenoszenia relacji poza Internet. Innymi słowy, zakres tematów związanych z badaniami społeczności internetowych obejmuje zagadnienia funkcjonowania grup społecznych, często zresztą badania mają charakter porównań obserwacji sieciowych z prawidłowościami świata rzeczywistego, choć zasadniczą różnicą jest tu wciąż sporna kwestia samego istnienia cyberspołeczności. Analizy cyberspołeczności (jeśli badacz uzna, że takowe istnieją) mogą mieć charakter:

— badań jednego wybranego momentu istnienia cyberspołeczności (będą to więc badania z wykorzystaniem kwestionariuszy, prowadzone jeden raz);

— badań dynamiki — albo jako powtarzane określoną liczbę razy badania kwestionariuszowe albo jako prowadzona przez pewien czas obserwacja, pozwalająca na identyfikację zmian zachodzących w społeczności; ten zakres

bliski jest (jeśli nie częściowo identyczny) badaniom skupiania wokół stron www lub list dyskusyjnych).

Przedstawiony przegląd tematyki badań, których przedmiot można najogólniej określić jako Internet, z pewnością nie jest wyczerpujący. Oprócz badań o charakterze społecznym (a więc przede wszystkim badań internautów) warto wymienić również badania o naturze bardziej:

— ekonomicznej, które mogą dotyczyć tak różnych tematów, jak telepraca, tworzenie wirtualnych przedsiębiorstw czy e-marketing;

— politologicznej, bo obejmowałyby zagadnienia e-demokracji, wykorzystania Internetu w administracji państwowej czy samorządowej, obecności partii politycznych w Sieci;

— edukacyjnej, jest to głównie problematyka obecnego i przyszłego wykorzystania e-nauczania w różnych jego odmianach;

— „artystycznej” (jeśli takie określenie jest prawidłowe), które dotyczyłyby zagadnień net-art (dzieł sztuki stworzonych i istniejących jedynie w Internecie) oraz wirtualnych muzeów i galerii (por.: Virilio, David 1999; Kluszczyński 2001).

W badaniach mających za swój przedmiot taki czy inny aspekt albo obszar wykorzystania Internetu najczęściej wykorzystywanym medium badawczym jest on sam. To dodatkowo utrudnia stworzenie klarownego zestawienia obszarów badawczych angażujących Internet. Wprowadzone rozróżnienie narzędzia i przedmiotu badań pozwala na pewne uporządkowanie, jednak należy pamiętać o tej podwójnej obecności Internetu w większości badań. Z pewnością jasnych rozgraniczeń nie ułatwia fakt, iż jednym ze sposobów analizy i opisu zjawisk z zakresu badania zasobów czy cyberspołeczności jest analiza sieci wywodząca się z teorii grafów. Innymi słowy, nieco za dużo sieci — Sieć badana z wykorzystaniem Sieci i opisywana za pomocą analizy sieciowej. Skoro jednak społeczeństwo ma być sieciowe, nie może dziwić nadreprezentacja sieci w badaniach.

BIBLIOGRAFIA

- Borowski Ziemowit, 2001, *Ideologia społeczeństwa informacyjnego a Internet*, <http://faq-bot.ziembor.waw.pl/zmb/internet/internet.html> [10.05.2003]
- Castells Manuel, 2000, *Wszystko co ma znaczenie to wymiana impulsów w Sieci*, „Magazyn Sztuki”, nr 24, http://magazynsztuki.home.pl/globalizacja/castells/manuel_castells.html [25.04.2003]
- Castells Manuel, 2003, *Galaktyka Internetu. Refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem*, tłum. Tomasz Hornowski, Rebis, Poznań.
- Eco Umberto, 2002, *Nowe środki masowego przekazu a przyszłość książki*, tłum. Adam Szymanowski, w: Maryla Hopfinger (red.), *Nowe media w komunikacji społecznej w XX wieku*, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Filas Ryszard, 2002, *Korzystanie z Internetu a czytelnictwo prasy (i odbiór innych mediów)*, w: Lesław H. Haber (red.), *Polskie doświadczenia w kształtowa-*

- niu społeczeństwa informacyjnego: dylematy cywilizacyjno-kulturowe [materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej, Kraków, 28 września 2001 r.], Tekst-Graf, Kraków, <http://www.agh.edu.pl/agh/dep/WNSS/konferencja/doc/Filas.doc> [15.05.2003]
- Goban-Klas Tomasz, 2002, *Surfowanie czy żeglownia w cyberprzestrzeni czyli o wychowaniu człowieka medialnego i mobilnego. Homo Internetus*, w: Lesław H. Haber (red.), *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego: dylematy cywilizacyjno-kulturowe* [materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej, Kraków, 28 września 2001 r.], Tekst-Graf, Kraków, <http://www.agh.krakow.pl/agh/dep/INS/konferencja/doc/Goban-Klas.doc> [12.03.2003]
- Goliński Michał, 2002, *Spółczesność informacyjna — problemy definicyjne i problemy pomiaru*, w: Lesław H. Haber (red.), *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego: dylematy cywilizacyjno-kulturowe* [materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej, Kraków, 28 września 2001 r.], Tekst-Graf, Kraków, <http://www.uci.agh.edu.pl/agh/dep/WNSS/konferencja/doc/Goliski.doc> [12.03.2003]
- Gontarz Andrzej, 2001, *Człowiek w środowisku informacji totalnej: narodziny społeczeństwa informacyjnego*, <http://www.csw.art.pl/konwersatorium/gontarz.html> [10.05.2003]
- Haber Lesław H., 2002, *Internetowa mikrospołeczność akademicka na przykładzie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, w: Lesław H. Haber (red.), *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego: dylematy cywilizacyjno-kulturowe* [materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej, Kraków, 28 września 2001 r.], Tekst-Graf, Kraków, <http://www.uci.agh.edu.pl/agh/dep/WNSS/konferencja/doc/Haber.doc> [20.11.2002]
- IPSOS 2003, *Korzystanie z internetu w Polsce 3 kwietnia 2003 r.*, http://www.demoskop.com.pl/3_1_014.html [10.05.2003]
- Kapralska Łucja, Maksymowicz Agata, 2003, *Wstęp do etnografii Sieci. Empiryczny opis wybranych społeczności sieciowych*, w: Lesław H. Haber (red.), *Formowanie się społeczności informacyjnej na przykładzie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, Wydawnictwo Tekst-Graf, Kraków.
- Kluszczyński Ryszard W., 2001, *Internet — nowe terytorium ekspresji*, http://csw.art.pl/warsztaty/rwk_p.html [10.03.2003]
- Kryszczuk Maciej, 2002, *Historia nowego medium — sieci Internet*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1.
- Kubczak Anna, 2002, *Cybersocjologia? Internet jako przedmiot zainteresowania socjologów*, w: Lesław H. Haber (red.), *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego: dylematy cywilizacyjno-kulturowe* [materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej, Kraków, 28 września 2001 r.], Tekst-Graf, Kraków, <http://arax.uci.agh.edu.pl/agh/dep/INS/konferencja/doc/Kubczak.doc> [20.03.2003]
- Kuligowski Waldemar, 2002, *Internet: Ziemia Obiecana czy post coitum triste*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1.
- Łapa Andrzej, 2002, *Spółczesność informacyjna i jego problemy — konotacje socjologiczne*, w: Lesław H. Haber (red.), *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego: dylematy cywilizacyjno-kulturowe* [materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej, Kraków, 28 września 2001 r.], Tekst-Graf, Kraków, <http://www.agh.krakow.pl/agh/dep/INS/konferencja/doc/Lapa.doc> [10.05.2003]
- Marciński Włodzimierz, 2001, *Idea społeczeństwa informacyjnego jako element globalnej strategii rozwoju Unii Europejskiej*, <http://www.europa.edu.pl/europa/topics/dyskusja/2001/02/03/1219233.html> [15.03.2003]

- Marshall Gordon, 1998, *Dictionary of Sociology*, Oxford University Press, Oxford–New York.
- McClelland Stephen (red.), 1998, *Opowiadania z przyszłości. Mistrzowie science fiction ukazują dwadzieścia wizji komunikacji jutra*, Muza, Warszawa.
- Nowakowski Wojciech, 2003, *Jak działa wyszukiwarka?*, „Internet”, nr 1.
- Perykaszka Dominik, 2003, *Wyszukiwarka pod lupą*, „PCWorld Komputer”, nr 2.
- Piłat Robert, 2002, *Internet i ludzki umysł*, „Zeszyty szkolne”, nr 3, http://staszic.ifispan.waw.pl/%7Erpilat/zesz_3.html [05.02.2003]
- Sheehan Kim Bartel, 2002, *Toward a Typology of Internet Users and Online Privacy Concerns*, „The Information Society”, t. 12.
- Siciński Andrzej, 1999, *Spółczesność informacyjna: próba nazwania naszych czasów*, w: Józef Lubacz (red.), *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Ośrodek Zagadnień Społeczeństwa Informacyjnego Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji, Warszawa.
- Suszczyński Zbigniew, 2002, *Hipertekst a „galaktyka Gutenberga”*, w: Maryla Hopfinger (red.), *Nowe media w komunikacji społecznej w XX wieku*, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Teszner Łucja, 1999, *Kto mieszka w cyberprzestrzeni? O społeczeństwach internetowych*, w: Wiesław Godzic (red.), *Humanista w cyberprzestrzeni*, Rabid, Kraków.
- Virilio Paul, David Catherine, 1999, *Slepe pole sztuki*, tłum. Ewa Mikina, „Magazyn Sztuki”, nr 29, http://www.magazynsztuki.home.pl/globalizacja/virilio_david/virilio_davis.htm [03.03.2003]
- Wallace Patricia, 2001, *Psychologia Internetu*, tłum. Tomasz Hornowski, Rebis, Poznań.
- Zieliński Jarosław, 2003, *Coraz bliżej sześciu milionów*, <http://www.winter.pl> [10.05.2003]

INTERNET AS A TOOL AND AS AN OBJECT OF RESEARCH

Summary

Internet has many names. Each of them emphasizes a different aspect of its nature. When you limit your attention to only two of them, you can think about Internet as a tool of research or as an object of it. As a tool, Internet is useful for the distribution of questionnaires, and as a space for experiments and observation (participant or not). As an object of research its structure, resources or users (the Internauts) can be analyzed. The study of internet users may focus on their demographic, psychological or social features, though one can also research varied kinds of pathologies, cyber-identity, marginalization and internauts' behavior in the net or in cyber-society.

All the above mentioned research areas are only examples. There is really a huge number of ways in which you can research the Net using the Net. In Networked Society there is never too much of Net.

Key words/słowa kluczowe

Internet; Internet users / internauci; cyber society / cyberspółeczność; computer mediated communication / komunikacja za pośrednictwem komputera